

PER UNA RESPOSTA URGENT A UNA CRISI GREU

La necessitat d'un acord social i econòmic

I. Més enllà del nom de les coses.

Quan, el 2007, va esclatar als Estats Units la crisi de les hipoteques *subprime*, es va iniciar una etapa de profundes turbulències en els mercats financers. Aquestes turbulències, centrades inicialment en els països occidentals, han acabat afectant, en major o menor grau, el conjunt de l'economia global, sense que, en el moment de redactar aquesta Opinió d'Actualitat, puguem albirar en quin moment es produirà una estabilització.

La primera i immediata conseqüència d'aquesta conjuntura –que en un primer moment semblava que podria tenir un caràcter passatger que permetria de mantenir-la aïllada de possibles impactes sobre els fonaments de l'economia real– ha estat l'extraordinària pèrdua de credibilitat de tot el sistema financer internacional. Aquest fet s'ha evidenciat en les greus dificultats que estan afrontant moltes entitats nord-americanes i europees, amb independència de la seva grandària, que han obligat a una política –necessària– de fortes intervencions per part d'alguns governs i bancs centrals.

Els fets esmentats, si s'haguessin produït d'una forma aïllada, haurien tingut un impacte més o menys important, però reductible amb bastanta rapidesa, com ho va ser la repercussió de la crisi financera a Àsia i Rússia al final dels anys 90. Però ara s'hi afegixen altres factors, de naturalesa més estructural i que fan de l'actual moment econòmic la primera crisi d'abast realment global.

Es tracta, a més, de la primera crisi d'ençà de la instauració de la Unió Monetària i, per això mateix, la primera que hem de gestionar sense recórrer a les eines tradicionals de política monetària i de canvi que governaven els bancs centrals de cada país.

Entre els factors estructurals, cal esmentar la demanda creixent de petroli, primeres matèries i aliments per part de les economies emergents i, en especial, les de la Xina i l'Índia, com també la limitació –no menys estructural– de l'oferta de combustibles fòssils per poder atendre sense tensions aquesta demanda addicional.

La situació de l'economia espanyola presenta, en aquest marc, diverses peculiaritats que li confereixen un perfil propi i accentuen la gravetat de la situació.

La primera d'aquestes característiques específiques ha estat, durant els més de deu anys de l'últim cicle alcista, l'adopció –vista ara *ex post*– massa alegre i confiada d'un model de creixement basat fonamentalment en la construcció, en el consum intern i en el recurs al diner barat.

La segona, una dependència enorme de l'estalvi exterior, cosa que, si d'una banda ha immunitzat l'economia espanyola contra les conseqüències de la crisi provocada per las hipoteques *subprime* (les entitats financeres espanyoles no van adquirir aquests actius), també ha posat en relleu la fragilitat d'un model de creixement que es basa en l'aportació massiva de capitals exteriors, ja que, quan aquest flux es para, com ha passat a partir d'agost del 2007, es produeix una profunda crisi de liquiditat en les institucions financeres, amb una correlativa restricció creditícia que afecta greument l'economia productiva.

Així les coses, és impossible amagar el significatiu deteriorament de la situació econòmica, el qual, pel que fa a Espanya, es palesa en una desacceleració del creixement –el seu abast es pot discutir, però no negar–, un augment significatiu de l'atur i una taxa d'inflació que, si bé influïda per factors exògens, és molt superior a la que fa poc temps es considerava probable.

Tot això, no cal dir-ho, és greu, però el seu potencial impacte negatiu augmenta a causa de la sensació de desconcert que ha començat a arrelar en una bona part de la societat espanyola. Un desconcert que no superarem negant la situació, minimitzant-la amb multitud de recursos semàntics o fent-ne un instrument de lluita partidista.

El primer pas per al tractament efectiu d'una crisi és el seu diagnòstic precoç i reconeixement, cosa que no s'ha d'identificar amb el pessimisme. En tot cas, aquest últim derivaria de l'actitud amb què afrontem el tractament i la confiança que tinguem en el seu èxit.

La sensació de crisi que envaeix la societat espanyola es manifesta en una retracció del consum per part dels ciutadans, en una disminució de confiança inversora per part dels empresaris, i en una evident falta de liquiditat de les institucions financeres, bancs i caixes, accentuada per una morositat a l'alça.

Així les coses, és evident que Espanya es troba davant un problema, sens dubte complex i de primera magnitud, que ha d'afrontar amb urgència i seriositat.

Malgrat tot, l'economia i la societat encara estan en una bona posició per afrontar aquest repte. La cohesió social i el procés de modernització econòmica i internacionalització de moltes de les nostres empreses durant l'última dècada són avui actius importants per escometre ara el repte que ens planteja la crisi.

II. La fixació de les prioritats.

Si l'acció política ha de perseguir, per principi, la subordinació dels interessos particulars a l'interès general, s'ha de centrar en primer lloc, també per principi, en els temes que són prioritaris des del punt de vista de l'interès general. Per això la fixació d'un orde de prioritats adient, segons aquesta exigència, constitueix la primera tasca que ha d'afrontar un polític. I les institucions socials no s'han de mantenir al marge d'aquesta tasca i han d'assumir el paper actiu que els pertoca.

Des d'aquesta perspectiva, està fora de tota discussió que l'actual situació de crisi econòmica ha de constituir la prioritat màxima de la política espanyola, tant del partit en el govern com del principal partit de l'oposició i de les altres formacions parlamentàries. Això no comporta minimitzar la transcendència que revesteixen altres qüestions que el govern es disposa a abordar en aquesta legislatura, sinó tan sols remarcar que els màxims nivells de preocupació, atenció i acció s'han d'encaminar prioritàriament a afrontar les conseqüències de la crisi, a fi de pal·liar-ne, en la mesura del possible, els efectes i adoptar les reformes necessàries destinades a corregir les actuals disfuncions i potenciar les possibilitats de la nostra economia.

Del que acabem de dir se'n desprenen dues conseqüències. La primera és que qualsevol digressió o distracció, encaminada a minimitzar l'abast de la crisi, a no establir-ne el diagnòstic correcte o a maquillar-ne les conseqüències, constituiria, atesa la gravetat de la situació, un error polític amb un important impacte econòmic i social. I la segona és que, precisament per la importància del que hi ha en joc, cal que les forces polítiques siguin capaces d'establir unes bases comunes sobre les quals, d'una banda, dur a terme una política econòmica d'acció immediata contra la crisi i, de l'altra, posar els fonaments de reformes estructurals a mitjà termini. I de compartir-les amb els agents socials per tal d'aconseguir el màxim consens possible que en faciliti l'efectiva i ineludible aplicació.

III. Una política econòmica de consens.

En la memòria històrica dels espanyols figuren de forma destacada els Pactes de la Moncloa, subscrits el 25 d'octubre de 1977. S'hi van consensuar unes mesures de sanejament que van permetre d'encarrilar la profunda crisi econòmica d'aquells anys, com també planificar la cirurgia necessària per sortir-ne. La seva gènesi va ser conseqüència de l'estesa i encertada convicció existent aleshores que la prolongació dels desequilibris conduiria a una situació de col·lapse econòmic amb gravíssimes conseqüències polítiques. O, dit d'una altra manera, el pacte econòmic va ser una condició necessària i prèvia per al posterior pacte constitucional.

Han passat més de 30 anys. La democràcia espanyola està consolidada i la societat espanyola d'aquells temps queda molt lluny en tots els sentits: Espanya té una societat i una economia més fortes, més riques i més obertes. No es tracta, per tant, de la reedició mimètica d'uns pactes que corresponen a un moment històric determinat. Ara bé, davant una situació econòmica com l'actual, la prudència i la responsabilitat aconsellen compartir els criteris bàsics de la política econòmica, sense que això signifiqui renunciar al debat públic i a la deliberació parlamentària.

De manera que, davant la situació actual de l'economia espanyola – caracteritzada per un fort desequilibri exterior, una feble productivitat, una acusada exposició a la crisi energètica, una inflació notable, un atur creixent i un cert retard a afrontar-la com cal –, seria desitjable que el govern convoqués els líders polítics, els responsables de les Comunitats Autònomes i els agents socials (empresaris, sindicats) per arribar a un pacte d'estabilitat que adopti una sèrie de mesures encaminades fonamentalment als objectius següents:

- I. Garantir una distribució adient de les càrregues de la crisi, compensant la imprescindible moderació salarial i de rendes amb un compromís paral·lel de contenció de preus en origen i en els canals de distribució i de contenció dels marges empresarials, acompanyat d'una política de vigilància estricta de possibles pràctiques col·lusives i d'un augment de la competència efectiva.
- II. Aconseguir una disminució significativa del grau insostenible d'absentisme laboral, que permetria d'atenuar els sacrificis necessaris a curt termini i reforçaria la nostra capacitat competitiva a mitjà i llarg termini.
- III. Assegurar el manteniment de les prestacions socials, a fi de pal·liar els efectes de la crisi sobre els ciutadans i sobre les famílies.
- IV. Engegar les reformes necessàries per passar d'un model en què el creixement econòmic es basa en una especialització en productes de baixa productivitat i, en especial, en la construcció i el consum intern, a un altre que es fonamenta en una especialització en productes d'alt valor afegit i elevada demanda exterior, amb les correlatives exigències de productivitat i competitivitat.
- V. Dissenyar actuacions que, sense assumir des del sector públic els efectes dels riscos en què incorren els particulars, assegurin la confiança social en el sector financer i facilitin a les empreses solvents un accés raonable al seu finançament.
- VI. I replantejar el debat energètic, obertament, sense prejudicis ni tabús.

Amb independència de la seva plasmació legal i reglamentària, un pacte d'aquesta mena només es pot basar en la responsabilitat, la lleialtat i la confiança entre les parts. Els ciutadans tenen dret a exigir-les i el deure de secundar-les.

IV. Conclusió.

El Cercle d'Economia apel·la el govern a convocar, amb l'acord de l'oposició, un gran Acord que, a més de reduir l'impacte de la crisi, la converteixi en una oportunitat per encarrilar l'economia espanyola cap al futur. Pel sol fet de convocar l'Acord es crearia un clima de confiança que, sens dubte, incidiria positivament en la dinàmica de la societat espanyola, que ha demostrat la seva capacitat per superar moments encara més difícils.

Barcelona, juliol del 2008.